

Krónika – válogatás a levéltári élet híreiből

Korábban már hírt adtunk az *E-Documenta Pannonica* projekt megindulásáról. Ennek keretében október 8-án tartottak az érintett intézmények közös workshopot Mura-szombaton, melyen a szlovéniai partnerek bemutatták azt a közös on-line felületet, amelyen keresztül azóta megkezdődhetett a közös adatbázisba az erre a célra már részben előkészített digitalizált anyagok és azok metaadatainak felvitele. Ezzel párhuzamosan elkészült a tervezett topográfiai adattár első változata is.

A Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) Veszprém Megyei Levéltára 2018-ban példae-értékű nemzetközi levéltári együttműködés eredményeként jutott hozzá a Martonfalvai család, s ehhez kapcsolódóan Simonfalvai József irataihoz. Az iratokat 2018-ig az Archivio a Marca őrizte Svájcban. A Vas megyei eredetű *Martonfalvai család levéltárának* korábban csupán töredékét őrizte a Veszprém megyei intézmény. Az új átvétel nemcsak kiegészíti a korábban átvett iratanyagot, hanem mennyiségében és minőségében egyaránt jelentősen megnöveli a benne található információkat és azok értékét. Kiemelkedik az a politikatörténeti gyűjtemény, amely az 1740 és 1846 közötti országgyűlések és megyegyűlések irataiból áll, s talán még ennél is jelentősebb az 1848–49-es szabadságharccal kapcsolatos dokumentumgyűjtemény.

2018. december 1-jétől kezdődően **Budapest Főváros Levéltára** gazdasági vezetői feladatainak ellátására új gazdasági igazgató került kinevezésre Domán Vilmosné személyében.

A Milton Friedman Egyetem rektora és a Magyar Nemzeti Levéltár főigazgatója december 11-én együttműködési *megállapodást* írt alá az egyetem újonnan létrejött *Magyar Zsidó Történeti Kutatóintézete munkájának elősegítéséről*. A megállapodás kiterjed a magyarországi zsidóság történetének közös kiadványokban és konferenciákon történő feldolgozására, valamint a zsidó egyesületek és szervezetek történetére vonatkozó adatbázis kiépítésére. Ennek elősegítése érdekében a Magyar Nemzeti Levéltár vállalja a magyarországi zsidóság történetére vonatkozó hazai levéltári források feltárását valamint a holokauszt magyarországi eseményeire vonatkozó, külföldi levéltárakban található dokumentumok másolatban történő megszerzését. *Hasonló együttműködési megállapodás* aláírására került sor 2019. május 16-án az egyetem és

az **Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára** között. A megállapodás célja jövőbeni közös forráskiadványok kiadása, konferenciák rendezése, a zsidó egyesületek és szervezetek történetére vonatkozó közös adatbázis építése és a zsidóság történetére vonatkozó állambiztonsági források feltárásában történő együttműködés.

A **MNL Országos Levéltárának** Lovagtermében 2018. december 14-én került sor a 2018. évi *Ember Győző Díj* átadására, amelyet ezúttal a szakmai bizottság javaslata alapján munkásságának elismeréseként **Kulcsár Krisztina (PhD) főlevéltáros**, történész vehetett át.

Egyre többször fordul elő, hogy a levéltárak egy-egy jeles évforduló kapcsán a kérdéses téma minél teljesebb körű feldolgozása érdekében a lakosság segítségét kéri. Az **MNL Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára** is felhívással fordult Szolnok város lakosságához annak érdekében, hogy a II. világháború kutatását előmozdítsák. Listát kívánnak összeállítani a II. világháború szolnoki katonai és civil áldozatairól, akiknek a nevét egy emlékművel örökítené meg a város. Másik céljuk a II. világháborúval kapcsolatos magániratok, köztük fényképek gyűjtése digitálisan, vagy felajánlás esetén eredetiben.

Veszprém város közgyűjteményi intézményei 2014 januárja óta gyűjtik a veszprémi lakosság tulajdonában található I. világháborús emlékeket. A gyűjtés eredményeként az **MNL Veszprém Megyei Levéltárába** az elmúlt években közel ezer dokumentum érkezett. Az ily módon összegyűlt források digitalizálásukat követően az interneten is elérhetővé váltak. A *Sublótba zárt háború – Veszprémi polgárok tulajdonában lévő első világháborús tárgyak, dokumentumok* nevű kereshető adatbázis publikálásával az intézmény a Veszprém megyén kívüli közönség érdeklődésére is számít.

2019. január 2-ától a **MNL Országos Levéltára** Bécsi kapu téri és Lángliliom utcai kutatótermeiben belső hálózaton elérhetővé vált az MNL és az MTA BTK Történettudományi Intézete közös *oszmanisztikai kutatócsoportja* (Sz. Simon Éva, Hegyi Klára, Sudár Balázs, Demeter Gábor) által 2014–2018 között készített *Oszmán összeírások* című *adatbázis*. Az adatbázis a hatvani, a füleki, a mohácsi, a görögali, a pécsi és a szigetvári szandzsákok 1546 és 1592 között készült oszmán adó- és birtokösszeírásait tartalmazza.

Az **Osztrák Állami Levéltár** főigazgatója és a **Magyar Nemzeti Levéltár** főigazgatója 2019 januárjában *együttműködési megállapodást* írt alá az *egykori közös hivatalok* – így az egykori Udvari Kamara – *segédkönyveinek digitalizálásával* kapcsolatban. A megállapodás kiterjed a korábban már digitalizált kötetekről készült mikrofilm-felvételek egymás közötti cseréjére is.

A **Dunamelléki Református Egyházkerület** Ráday utcai kollégiumában 2019. január 23-án komoly tűz keletkezett, amelynek következtében az épületben található **Ráday Levéltár** iratanyaga is veszélybe került. A tűz végül nem érte el a levéltári anyag tárolására használt raktárakat, ám az oltás során az iratanyag egy része elázott. Január 25-én Budapest Főváros Levéltára munkatársai érkeztek a Ráday Levéltár segítségére, akik elszállították a levéltárból azokat az anyagokat, amelyek a földön voltak és víz érte őket. A két intézmény között létrejött megállapodás értelmében a levéltár egész állománya a BFL raktáraiban nyert ideiglenes elhelyezést.

2019. február 19-én mutatták be az **Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában** *Alföldi Vilma* levéltáros *Kötél általi halálra ítélem. Budapest–Nyíregyháza–Vitka, avagy egy országosnak beállított „államellenes szervezkedés” felszámolása 1949–1953* című könyvét. A szerző a négy részre tagolt kötetben percsoportokat ismertet önálló fejezetekbe rendezve, de a rendező elvet a korszak nyomozati szervei adták meg azzal, hogy olyan pereket konstruáltak amelyek minden ügyében volt egy-egy kulcsfigura, aki összekötötte, és ebből adódóan óriási méretűvé, illetve országossá duzzasztotta az ügyeket.

2019. február 20-án Konkoly Norbert rendkívüli és meghatalmazott moszkvai nagykövet meghívására Moszkvában tárgyalt az *orosz–magyar levéltári kapcsolatokról* Krucsainé Herter Anikó, az Emberi Erőforrások Minisztériuma kulturális kapcsolatokért és fejlesztésekért felelős helyettes államtitkára, Szabó Csaba, az **Orosz–Magyar Levéltári Vegyesbizottság** magyar társelnöke, a Magyar Nemzeti Levéltár főigazgatója és Földváryné Kiss Réka, az Orosz–Magyar Levéltári Vegyesbizottság tagja, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága elnöke. A felek egyeztettek az oroszországi levéltárakban őrzött magyar vonatkozású dokumentumok feltárásáról és a további tudományos együttműködés lehetőségeiről.

2018. december 4-én a **Magyar Levéltárosok Egyesületének** választmánya úgy döntött, hogy 2018-tól kezdve páros években egy kisebb levéltárat, míg páratlan években egy nagyobb levéltárat tüntetnek ki az *Év Levéltára díjjal*. Az új rendszer első díjazottja *Vác Város Levéltára* lett. A díj ünnepélyes keretek közt történt átadására február 22-én került sor.

A **Magyar Családtörténet-kutató Egyesület (MACSE)** által alapított *Év Kutatóhelye díjat* 2019. február 22-én adták át Gyulán. A díjat minden évben három kategóriában ítélik oda a MACSE tagok szavazatai alapján. A 2018-as évben belföldi kategóriában az *MNL Békés Megyei Levéltárát*, külföldi kategóriában az *Erdélyi Genealógiai Társaságot*, internetes adatbázis kategóriában pedig *Gudenus János adatbázisát* díjazta a tagság.

2019-ben a *Pro Archivo Regni* díjat hosszú időn át végzett kiemelkedő szakmai munkájáért *Konrád Aranka* könyvtáros, a **MNL Országos Levéltára** Könyvtárának vezetője kapta.

A **MNL Nógrád Megyei Levéltára** a tavasz folyamán *új történeti blogot* indított, *Oklevelek* címmel, amelynek segítségével a diplomatika tudományába vezetik be az érdeklődőket. Az intézmény őrizetében lévő okleveleken keresztül mutatják be, hogy milyen külső illetve belső formáknak kellett megfelelni, milyen tartalmi elemek voltak elengedhetetlenek egy oklevél kiadásához. A blog elérhető: <http://nogradleveltar.hu/oklevelek/>

2019. március 1-jén valósult meg az **MNL Országos Levéltárban** az *Ember Győző hagyatékának újragondolása* című tudományos konferencia. A rendezvénynek külön apropót adott, hogy idén áprilisban volt a Magyar Országos Levéltár néhai főigazgatója születésének 110., illetve tavaly decemberben volt halálának 25. évfordulója. A két, tematikájában világosan elkülöníthető szekció előadásai egyrészt *Ember Győző* történelmi, valamint levéltári munkásságával, másrészt a levéltártudomány aktuális kérdéseivel foglalkoztak.

2019. március 3-án egész napos családi esemény keretében mutatták be a **Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár** családi múlthoz, családi emlékezethez kapcsolódó tevékenységeit, kutatásait, készülő kiállításait. Délelőtt rövid, szakmai előadásokon keresz-

tül ismerkedhettek meg az érdeklődők az aktuális illetve várható kiállításokkal és kutatásokkal, a zsidó családi múlt szellemi és tárgyi örökségének bemutatási lehetőségeivel és annak pszichológiai vonatkozásaival; a délután folyamán pedig workshopokon a gyakorlatban is betekintést nyerhettek a családkutatás tudományába.

Budapest Főváros Levéltára 2019. március 5-én *Egy számúzetés állomásai a dokumentumok tükrében* címmel tartott sajtótájékoztatót, amelynek keretében bemutatták a levéltárba került *Rákosi Mátyás irategyüttes* digitalizált másolatgyűjteményét (1941–1970). Ungváry Krisztián történész azzal a céllal bocsátotta a levéltár rendelkezésére a 264 iratból álló gyűjteményt, hogy az minél szélesebb közönséghez eljuthasson. Digitalizálását követően a másolatgyűjtemény a Hungaricana oldalon is elérhetővé vált.

Egyre több levéltár érzi fontosnak a napjainkban reneszánszát élő családfakutatás illetve ehhez szorosan kapcsolódó helytörténet-kutatás művelőinek szakmai felkarolását, s ennek jegyében szerveznek különböző módszertani képzéseket az érdeklődők számára. Március 7-én *„Helytörténetírás a forrásfeltárástól a kéziratig”* címmel tartottak képzést az MNL Fejér Megyei Levéltárának munkatársai. Nyitott levéltárak program keretében rendeztek májusban négy alkalmas ingyenes családfakutató tanfolyamot az érdeklődők részére az MNL Tolna Megyei Levéltárában immáron másodjára. Az MNL Somogy Megyei Levéltárában ugyanígy második alkalommal indult kurzus áprilisban, s a nagy érdeklődésre való tekintettel már előre jelezték, hogy ősszel elindítják a harmadik tanfolyamot is.

A Nemzeti Kulturális Alap Könyvkiadási Kollégiuma támogatásával jelent meg az MNL Somogy Megyei Levéltárának első önálló elektronikus kiadványa. Récsei Balázs *„...mert nem a térben, hanem az időben léteztek...” Kaposvár utcáinak, tereinek (n)évtörténete* című kötete papír alapon a Somogyi Almanach 55. köteteként még 2016-ban jelent meg. Ennek a munkának javított, pontosított változatát adták ki hordozható számítástechnikai eszközökre is optimalizált formában.

Nagy Sándor *„Engesztelhetetlen gyűlölet”. Válás Budapesten (1850–1914)* című kötetének bemutatójára 2019. március 7-én került sor Budapest Főváros Levéltárában. A munka a *Disszertációk Budapest Főváros Levéltárából* sorozat 5. köteteként jelent meg. A szerző vizsgálatának középpontjában az állt, hogy milyen szerepet játszottak a házasságok szabályozásában és a házassági konfliktusok kezelésében az egyes

tényezők: a jog, az állam, a bíróságok és végső soron maguk az érintett házaspárok. A válóperes iratanyag elemzése – túllépve a statisztikai információk száraz ismertetésén – módot adott a budapesti válóperes felek teljesen újszerű, sokoldalú történeti demográfiai, illetve szociológiai vizsgálatára és bemutatására.

Dr. Mikó Zsuzsanna a **Magyar Nemzeti Levéltár** általános főigazgató-helyettese a levéltári integrációban végzett kiemelkedő színvonalú munkájáért a *Magyar Érdemrend lovagkeresztje* kitüntetésben részesült.

Március 19-én mutatták be a **MNL Országos Levéltárának** Bécsi kapu téri épületében a Libri Könyvkiadó gondozásában megjelent *Kommunista Kiskirályok* című tanulmánykötet, amelyben több megyei levéltáros kolléga munkája olvasható a helyi pártállami vezetők visszaéléseiről, illetve büntetéseiről.

Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Önkormányzata 2019 márciusában kezdte meg az **MNL Zala Megyei Levéltárának** székhelyét is magában foglaló, Széchenyi tér 3–5. szám alatti történelmi épületegyüttes, az úgynevezett Kvártélyház külső felújítását. A *Modern Városok Program* keretében, közel 600 millió forint értékben, 2020 tavaszára megvalósuló beruházás során elvégzik az utólagos falszigetelést, felújítják az épület teljes vakolatát, és kicserélik vagy kijavítják az összes nyílászárót is. Emellett a levéltár földszinti helyiségeiben is zajló belső felújítások miatt átmenetileg be kellett zárni a levéltár kutatószolgálatát, könyvtárát és vendégszobáját.

Kovács Ilona szerkesztésében és bevezető életrajzaival, az **MNL Hajdú-Bihar Megyei Levéltára** kiadásában megjelent, „*A mindenható örök Isten nevében*” – *Debreceni végrendeletek gyűjteménye* című kötet, amely változatos, élénk, néha egyenesen szokatlan tartalommal írja tovább a forrástípusra támaszkodó kiadványok sorát. A válogatás 52, Debrecen történetében meghatározó szerepet betöltő és/vagy a városra, intézményeire kisebb-nagyobb összegeket hagyományozó, alapítványokat tevő, helyi kezdeményezéseket támogató személy – köztük Hatvani István, Fazekas Mihály, Oláh Gábor – végintézkedéseit tartalmazza.

2019 tavaszában **Budapest Főváros Levéltára** ajándékozás révén több jelentős iratanyaggal gazdagodott. Egyfelől *Révész Kornélnak*, a két világháború közötti időszak egyik legjelentősebb hazai ex libris grafikusának iratanyaga került a család jóvol-

tából az intézménybe. Másfelől a levéltárba került az *Incze család irategyüttese* is, amelynek kiemelt érdekességét adják azok a *Teleki Pál által írt búcsúlevelek*, amelyeket egykori személyi titkárának, Incze Péternek címzett. A három búcsúlevelet április 3-án, Teleki Pál halálának évfordulóján mutatták be a nagyközönség számára.

Több évtizedes elkötelezett, az országos szervezetek elismerését is kiérdemlő magas szintű szakmai és emberséges, alkotó közösséget szervező vezetői munkájáért nyugállományba vonulása alkalmából *Keszeiné Barki Katalin*, az **ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár Savaria Könyvtár és Levéltár** vezetője *Vas Megye Közgyűlése Elnökének Emlékérme* elismerésben részesült.

2019. április 4-én *együtműködési megállapodást* kötött a **Magyar Nemzeti Levéltár** és a **Nemzeti Színház**. A megállapodás keretében a levéltár kapcsolódó dokumentumaival segíti a Nemzeti Színház történetének feldolgozását, bemutatását. A két intézmény évadonként két nagyobb tárlatot tervez, amelynek anyagai folyamatosan bővülnek az éppen bemutatásra kerülő darabokhoz kapcsolódó irattal. A színházigazgató tervei között a Nemzeti Színház épületének történetét bemutató reprezentatív kötet is szerepel, amelynek összeállításában szintén számítanak a Magyar Nemzeti Levéltár segítségére. A közös munka első állomása szeptember 21-én, a Magyar Dráma Napja alkalmából nyíló kiállítás lesz, ahol a Nemzeti Színház 1837-es épületének megvalósult és meg nem valósult tervpályázatainak dokumentumait mutatják be.

2019. április 9-10-én Újvidéken került sor a **Vajdasági Levéltár** és a **Magyar Nemzeti Levéltár** a *XXI. századi levéltárak és kihívások* címen megrendezett tanácskozására, ahol a két intézmény vezetői egy szorosabb *együtműködési szerződést* is aláírtak. Ennek eredményeként tovább erősödhetnek a Magyar Nemzeti Levéltár és a Vajdasági Levéltár kapcsolatai. A magyar fél segítséget nyújt a Vajdasági Levéltár új kiadványának összeállításához, amely a Magyar Királyság és a Habsburg Birodalom ideje alatti szerb kiváltságokat közli a középkortól egészen a 19. századig.

Az **MNL Heves Megyei Levéltára** a *Kreatív Európa Program* keretén belül létrehozta az *egri topotékát*. Az interneten elérhető helytörténeti gyűjtemény keretében olyan képek, nyomtatványok, iratok, filmek és hanganyagok digitális változatai nyertek elhelyezést, amelyek felidézik Eger városának rég- és közelmúltját. Az ily módon életre hívott közösségi archívum folyamatos gyarapodása döntően a lakosság hozzá-

járulására épül. Szerkesztői csak a dokumentumok másolatainak közzétételi lehetőségét kérik a tulajdonosoktól, és azokat az adatokat, amelyek a megértéshez, a helyes értelmezéshez elengedhetetlenül szükségesek. Cserében gondoskodnak az információk szakszerű feldolgozásról, tartós megőrzéséről és a korszerű, jól kereshető adatbázis működtetéséről. Az egri kezdeményezéshez hasonlóan 144 fotóval, folyamatosan bővülő tartalommal március végén nyilvánossá vált a *Kaposvár Topotéka* is az MNL Somogy Megyei Levéltára munkájának eredményeképpen. Március 27-én pedig levéltári napja keretében a **Budapesti Műszaki Egyetem** mutatta be *Műegyetem topotékáját*.

Május 8-án, életének 94. évében elhunyt *Horváth Margit* magyar–latin szakos tanárnő, aki nyugdíjba vonulását követően 20 éven keresztül volt a **Veszprém Megyei Levéltár**-nak munkatársa.

A **Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete** május 9-én Esztergomban tartotta *közgyűlését*. A rendezvényre meghívást kaptak a szlovákiai egyházi levéltárak képviselői is, akik az egymással való kapcsolatépítés és ismerkedés jegyében előadásokat tartottak a szlovákiai egyházi levéltárak múltjáról és jelenlegi helyzetéről.

Az idei esztendő egyik kerek *évfordulója* a *Tanácsköztársaság* időszakához kapcsolódik. Ennek jegyében az év első felében több levéltár is konferenciát szervezett országszerte. „*A Szószéket is hatalmukba akarták keríteni*” címmel március 21-én egyháztörténeti konferenciát tartottak a témáról a **Veszprémi Főegyházmegyei Levéltár** munkatársainak szervezésében. A felkért előadók elsősorban azt vizsgálták, hogy milyen hatást gyakorolt a kommün a hazai római katolikus egyházmegyék papságának és híveinek életére. 2019. március 27-én az MNL Zala Megyei Levéltára tartott tudományos konferenciát a Tanácsköztársaság zalai történetéről. *A kommün Magyarországon, Fejér megyében és Székesfehérváron* címmel április 10-én került sor hasonló jellegű rendezvényre az MNL Fejér Megyei Levéltára szervezésében. Április 12-én *Tanácsköztársaság és az egyházak: Egyházpolitika, keresztyénüldözés, egyházi útkeresés* címmel rendezett konferenciát a **Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának Történelemtudományi Intézete** és a Dunamelléki Református Egyházkerület **Ráday Gyűjteménye**. A konferencia célját a Tanácsköztársaság ideje alatt a katolikus, a református és az evangélikus egyházakat ért kihívások és atrocitások bemutatása képezte. **Budapest Főváros Levéltára** és az **MTA-Lendület Trianon 100 Kutatócsoport** *Mérlegen a Tanácsköztársaság* címmel tartott kétnapos konferenciát 2019. május 15–16-án.

■

Az MNL Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára *Folio* címmel új helytörténeti tematikájú online folyóiratot kíván indítani. A tervek szerint évente egy-két tematikus számmal jelentkező folyóirat célja az, hogy elősegítse a megye és annak székhelye, Miskolc történetének minél teljesebb feltárását, s hogy szakmai fórumot teremtsen a megye múltja iránt érdeklődő hivatásos és műkedvelő kutatók számára.

■

A szekszárdi önkormányzat és Magyarország kormánya 2016-ban kötött együttműködési megállapodást a *Modern Városok Programban* megvalósuló fejlesztésekre. Ennek keretében többek között új interaktív könyvtár és levéltár – Tudásközpont – építésére kapott ígéretet a város, ami az MNL Tolna Megyei Levéltára elhelyezését is érinti. A szakszerű tervezésnek és a lezajlott egyeztetéseknek köszönhetően egy jól kihasználható, igényes épület építése kezdődhet meg az őszi folyamán. A tervek megvalósításához 4,1 milliárd forint áll a megyeszékhely rendelkezésére. A beruházás befejezésére és az új épület átadására előreláthatóan 2021 őszi kerül sor.

■

Június 7-8-án immár harmadik alkalommal került sor **Budapest Főváros Levéltárának** szervezésében a *Levéltári Piknikre*. A szervezők idén is színes, családbarát programokkal várták az érdeklődőket, hogy ezáltal is közelebb hozzák a levéltárak világát a szélesebb közönséghez.

Világi Dávid